

Наташа П. Ракић

*Центар за научноистраживачки рад
Филолошко-уметнички факултет, Универзитет у Крагујевцу*
natasara.kick@gmail.com
natasara.kick@filum.kg.ac.rs
<https://orcid.org/0009-0006-8983-0191>

„Застрашујуће безизражајно лице нубијског аскарија”: Лик немачког колонијалног војника на примеру романа *Живот после живота**

Апстракт: Немачко царство је након укључивања у светску трку за колонијама и у потрази за својим „местом под сунцем” (нем. Platz an der Sonne) колонизовало, између осталог, делове територије данашње Танзаније, Бурундија и Руанде објединивши их под називом Немачка источна Африка (нем. Deutsch-Ostafrika). У циљу одбране од честих напада других колонијалних сила које су претендовале на ову област јужно од Сахаре, као и спровођења колонијалне владавине у наведеним областима, немачке колонијалне трупе су у своје војне редове укључиле аскарије, припаднике локалног становништва, који се по исказаној бруталности, како према домородачком становништву тако и према непријатељима Немачког царства, нису разликовали од европског колонизатора. Пратећи развојне нити Илијаса и Хамзе, протагониста романа *Живот после живота* Абдулразака Гурне (2022), а ослањајући се на студије (пост)колонијалне теорије, у овом раду ће се истражити слика и улога аскарија у одржању и спровођењу колонијалних идеја Немачког царства.

Кључне речи: Абдулразак Гурна, Немачка источна Африка, аскари, колонијализам, (пост)колонијална књижевност

Абдулразак Гурна овенчан је 2021. године Нобеловом наградом за књижевност¹. У званичном саопштењу Нобеловог комитета записано је

* Истраживање спроведено у раду финансирало је Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије (Уговор о реализацији и финансирању научноистраживачког рада НИО у 2024. години број 451-03-66/2024-03/ 200198).

¹ Абдулразак Гурна је други црни писац са афричког континента који је овенчан овом наградом. Први је Воле Сојинка (Wole Soyinka, 1986). Добитници Нобелове награде са афричког тла су египатски писац Нагиб Махфуз (Naguib Mahfouz,

да је Гурна добио награду за „бескомпромисно и саосећајно продирање ефеката колонијализма и судбине избеглица у јаз који постоји између култура и континената” (Flood 2021), док Андерс Олсон, члан комитета, додаје да се романи Абдулразака Гурне отржу стереотипним описима и да отварају наш (западњачки) поглед ка културно разноврсној источној Африци непознатој многим (Flood 2021). Кроз књижевно стваралаштво Абдулразака Гурне откривају се богатство, слојевитост и различитости које карактеришу друштва источне Африке, док се кроз приповедање овог писца, који се отрже свим категоризацијама на основу географске припадности², проматра европска колонијална експанзија ка овом делу афричког континента. Посебну пажњу Гурна посвећује немачкој колонијалној владавини и насилним мерама које је она укључивала, чиме се убраја у ред малобројних писаца који књижевно контекстуализују, критикују и доприносе сећању на мало истражену немачку колонијалну прошлост³.

У говору изреченом поводом примања Нобелове награде, Гурна је изјавио да га узнемирава писање једноставне историје. Њу исписује победник „који има слободу да конструише наратив по свом избору” који подржава интелектуална елита (Gurnah 2021). Увидео је да је постало неопходно одбацити званичну историју и обновити сећање на алтернативну прошлост. Стога он промишља у својим романима незваничну историју источноафричке обале умрежавајући историјски познате чињенице са причама свога оца, деде и својих сународника који су (пре)живели немачки колонијални режим, од којих су многи били службеници немачке колонијалне војске. Поред колонизације и њеног утицаја на обликовање данашњице Источне афричке обале, Гурна се у својим делима бави темама идентитета, мигра-

1988), јужноафричка књижевница Надин Гордимер (Nadine Gordimer, 1991) и јужноафрички и аустралијски писац Џон М. Куци (John M Coetzee, 2003).

² Абдулразак Гурна је рођен у Танзанији (султанат Занзибар) одакле је након Занзибарске револуције (1964) пребегао у Уједињено краљевство чије је држављанство добио. Професор је постколонијалне и енглеске књижевности на Универзитету у Кенту. Премда пише на енглеском језику, у своја дела уноси изразе са свахилија, свог матерњег језика, и не жели да уз његово име стоје икакве ознаке попут „афрички/енглески/постколонијални писац” (наведено у Roth et al. 2016, 1).

³ У немачком јавном дискурсу се активно проговара о немачкој колонијалној прошлости у последње две деценије, тачније од обележавања стогодишњице од геноцида над домородчким племенима Хереро, Нама, Дамара и Сан (1904) почињеним у некадашњој Немачкој југозападној Африци (данашња Намибија) (в. Rakić 2024). За разлику од ове колоније, друге области у којима се спроводила немачка колонијална власт, још увек нису активни предмет изучавања на тлу данашње Немачке.

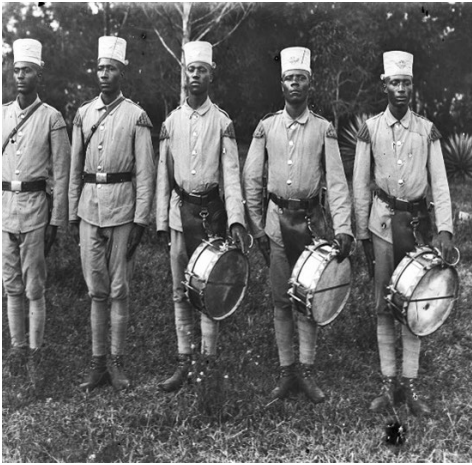
ције и егзила које представљају последице (некадашње?) колонизаторске праксе. За Гурну се сматра да стално преиспитује границе колонијализма и постколонијализма, да његово портретисање ликова надилази бинарне опозиције и да о колонијалној прошлости и (пост)колонијалној стварности говори без употребе клишеа (Kämmerlings 2024), те се његов допринос савременој књижевној сцени означава као веома значајан.

Гурна је један од ретких писаца који књижевно тематизује живот аскарија⁴, немачких колонијалних војника познатих како по бруталности коју су исказали према афричком домородачком живљу, тако и по оданости немачком колонизатору. У роману *Живот после живота* (Gurna 2022), који је предмет анализе овог рада, Гурна осликава комплексност друштвено-историјских прилика на тлу некадашње Немачке источне Африке (данашња Танзанија, Руанда, Бурунди и део Мозамбика) осветљавајући судбине многих чије животе су обележили служење немачкој колонијалној војсци, као и период по окончању колонијалне владавине. На примеру Хамзе и Илијаса, два аскарија који воде различите животе пре, током и након ступања у немачку војну службу, а ослањајући се на теорије Франца Фанона и Хомија Бабе о идентитету колонизованог, у раду ће се приказати комплексност појма „аскари” који би требало да заузима једно од централних места сећања на немачку колонијалну прошлост у Немачкој Источној Африци.

Аскари – црни војници у редовима немачке колонијалне војске

Немачке колонијалне претензије ка афричком тлу почеле су да се остварују након Берлинске конференције (1884/1885) на којој је афричко тло, као *terra nullius*, подељено међу великим колонијалним силама у које се од тог тренутка убрајало и младо Немачко царство. Како је процес освајања нових колонија био мукотрпан, али и скуп подухват који је захтевао приличан број људства које би на ново тло дошло из Немачке, начињен је напор да се у редове оних који ће помоћи у процесу запоседања нових простора, али и одржања немачке колонијалне власти, укључе људи из редова домородачког становништва. Тиме би они постали запосленици Немачког царства, добили би углед и одређену своту новца која би им, иако мањег износа од оног ког су примали војници немачког порекла, омогућила лагоднији живот у односу на живот већине колонизованог становништва.

⁴ Романи *Рај* (2022) и *Живот после живота* (2022).

На фотографијама се могу видети аскарари
у Немачкој источној Африци у војничкој одећи⁵

Запослење афричког становништва у редове немачких војних трупа није била новина, посебно у области некадашње Немачке источне Африке у којој је постојала најбројнија група црних колонијалних војника названих аскарари. Назив „аскарари” потиче из персијског језика и на почетку таласа колонизације означавао је тамнопуту наоружану особу која је била пратња караванима. Временом су ти људи стицали нове језичке, социјалне и борилачке вештине и били су регрутовани у редове војске које је плаћала влада колонизаторске силе (Moyn 2008). Термином „аскарари” означавали су се припадници локалног становништва који су чинили редове немачке, британске, француске и белгијске колонијалне војске, премда су међу њима постојале разлике у моделима војне регрутације и управљања колонијама⁶.

⁵ Фотографије су преузете из фото-архиве Гетеовог универзитета са странице <https://sammlungen.ub.uni-frankfurt.de/kolonialesbildarchiv/content/pageview/11532893>.

⁶ У оквиру немачких војних трупа, аскарари су били бирали из одређених етничких група – Зулу, Нгони, Хехе, Сукума и други – на основу процене степена сарадње са колонизатором и познатих техника ратовања. Сврха аскарарија је била та да се кроз војну присутност одржи ред, али су европски официри имали потпуну контролу над њима, па није била могућа локална аутономија. Британска колонијална војска је уско сарађивала са локалним поглавицама и није долазило до директног мешања у унутрашње прилике, што је омогућило одређени степен аутономије локалаца. Француске трупе су насилно регрутовале припаднике из редова локалног становништва са циљем потпуне интеграције тих војника који су служили у различитим областима како би промовисали француску културу. Белгијске колонијалне трупе су одликовале бруталне мере које су европски официри спроводили над насилно регрутованим члановима из редова локалног становништва.

Аскари који су чинили редове немачке колонијалне војске били су најпре запослени при компанији Немачко Источно Афричко друштво (DOAG) која је преузела примат над караванима од малих покрајинских трговаца. Када су побуне афричких народа почеле да ометају трговинске послове Европљана, немачки пуковник Херман фон Визман, познат по сарадњи са краљем Леополдом Другим на територији Белгијског Конга, окупио је трупе добровољаца сачињене махом од Африканаца из Судана и отпочео са сузбијањем локалних, као и Абуширијевог устанка⁷. Као и сам генерал Фон Визман, тако су и његове трупе биле чувене по бруталним мерама које су примењивале. У студији под називом *Постати аскари: Афрички војници и свакодневни колонијализам у Немачкој Источној Африци 1850 – 1918* Мојд наглашава да су с почетка редове аскарија чинили људи различитих етничких група, али да се по званичном оснивању колоније Немачке источне Африке прилично хомогенизовала етничка позадина припадника редова аскарија (Moyn 2008). Из романа *Живот после живота* сазнаје се да је „војска афричких плаћеника позната под називом аскари, под командом пуковника Визмана и његових немачких официра, основана у то време од распуштених нубијских војника који су служили Британцима у борби против Махдија у Судану и од Шанган Зулу регрута из јужне Португалске источне Африке” (Gurna 2022, 13). Он додаје да су трупе аскарија у области Танзаније чинили „већином Африканци и Индијци: трупе из Нјасарленда и Уганде, из Нигерије и Златне Обале, из Конга и из Индије” (Gurna 2022, 104). У *Колонијалном лексикону* (Schnee 1920, 89) под одредницом „аскари” забележено је следеће: „Аскари – Ознака за обојеног војника немачких заштитних и полицијских трупа, делом из Судана, али претежно урођеника из заштићених области у Немачкој Источној Африци”. Без обзира на етничку припадност, заједничка им је била оданост немачком колонизатору. У прилог овој тврдњи стоји чињеница да су аскарији чинили већи део колонијалних заштитних трупа (нем. Schutztruppe⁸) који су учествовале у слому устанка племена Хеке и у Маји-Маји

⁷ Арапско становништво Источне обале Африке је уз подршку султана од Занзибара подигло Абуширијев устанак против немачке колонијалне владавине (1888 – 1890). Устанак је угушен 1890. године, након погубљења првог вође устанка, Абуширија ибн Салија, а затим и предаје његовог следбеника, занзибарског султана Бвана Херија.

⁸ Немачка колонијална војска састојала се из тзв. Заштитних трупа (нем. Schutztruppe) и Полицијских трупа (нем. Polizeitruppe). Док су заштитне трупе биле оружане снаге, полицијске трупе биле су служба цивилног деловања. Ипак, међу њима није било веће разлике ни у саставу чланова, образовању, начину облачења, количини наоружања, па се за њих може користити заједнички појам „немачка колонијална војска” (нем. Kolonialarmee).

устанку (1905–1907)⁹. Према историјским наводима, у Првом светском рату је на страни Немачког царства учествовало више хиљада аскарија и њихових помоћника које је предводио генерал Паул Летов-Форбек, али, како Гурна у одабраном роману наводи, „нико се није потрудио да преброји мртве носаче, ни тада ни кроз цео рат” (Gurna 2022, 102), што говори о великом броју тамнопутих Африканаца који су се прикључили редовима заштитних трупа Немачког царства и страдали у име колонизатора.

Немачко царство изгубило је право на колоније Версајским споразумом (1919), али то није угасило жељу за враћањем истих. У јавном дискурсу послератне Немачке често је помињан и приказиван лик оданог аскарија (нем. *Der treue Askari*) са циљем да се у немачком народу одржи романтична идеја о поновном поседовању колонија. Осим као симбол проколонијалних тежњи, приказ верног аскарија био је симбол сећања на славну колонијалну прошлост Немачког царства¹⁰. До Другог светског рата је у Немачку пристигао приличан број тамнопутих Африканаца који су постали чланови немачког друштва. Некадашњи аскарији, који су се задесили на тлу Немачке, били су чести учесници трибина на којима је заговарана идеја враћања колонија под окриље Немачке, као и популаризација националсоцијалистичког режима током чије владавине су многи тамнопути дошљаци изгубили живот у логорима¹¹. По окончању Другог светског рата није се активно проговарало о некадашњим колонијама, па је и лик аскарија доспео у заборав¹².

⁹ За више в. Е. Ј. Mann, 2002, *Mikono ya damu: “Hands of Blood”: African Mercenaries and the Politics of Conflict in German East Africa, 1888–1904*, Frankfurt: Peter Lang.

¹⁰ Ревизионистички наратив у немачким романима насталим у периоду Вајмарске републике укључивао је фигуру аскарија који је постао симбол верности колонијалном господару. Поред аскарија, у романима се говорило о подвизима заповедника Паула фон Летов-Форбека, познатог по герилској тактици ратовања коју је успешно спроводио у Немачкој Источној Африци све до окончања Првог светског рата. У Хамбургу, у Танзанија парку, подигнутом на месту некадашње касарне Фон Летов-Форбек, налазе се остаци ратног споменика аскаријама из доба националсоцијализма који је подигнут са циљем глорификације колонијалних покрета. Овај споменик предмет је оштрих дебати које се тичу суочавања Немачке са колонијалном прошлошћу. Погледати више на <https://www.topfoto.co.uk/asset/7215715/>.

¹¹ Више о теми в. <https://encyclopedia.ushmm.org/content/en/article/afro-germans-during-the-holocaust>

¹² Немачки министар спољних послова, Хајко Мас, 2018. године је посетио Танзанију и том приликом изјавио да се Немачка премало сећа афричких војника који су се пре стотину година борили на страни Немачког царства (Mass 2018), што сведочи о томе да прошлост Немачког царства није у жижи интересовања немачких историчара.

Лични и друштвени мотиви за прикључење немачкој колонијалној војсци

На пољу невеликог броја теоријских дела у којима се трага за дубљим разлозима који су навели велики број Африканаца да се добровољно прикључе немачким колонијалним трупима извајају се студије теоретичара Хомија Бабе и Франца Фанона који су сагласни у томе, премда у својим радовима нису узимали за пример аскарије, да је један од главних покретача колонизованог идеја да се он приближи колонизатору, да ужива моћ и привилегије које овај има.

Франц Фанон је у студији *Црна кожа, беле маске* (2015) темељно разложио порив црног човека да се приближи белом колонизатору наглашавајући ефекат колонијалног физичког, структурног и симболичког насиља коме је црни човек изложен и које трпи, што за исход има преусмеравање фрустрације и потиснуте агресије ка члановима своје заједнице. Колонизовани, а у жељи да га колонизатор „призна” и да изађе из улоге подређеног, чини напор да се интегрише у свет колонизатора тако што ће одбацити своју, а усвојити његову културу – најпре кроз језик, а затим кроз практиковање културних образаца. Покушај приближавања колонизатору бива праћен, како Фанон тврди, психолошким расколом између онога што колонизовани заправо јесте и онога што други виде, што чини да црно тело постаје место напетости и конфликта о чему је касније писао у студији *Презрени на свету* (Fanon 2017). Фанон (2017, 23) наводи да ће „агресивност наталожену у мишићима колонизовани човек најпре испољити против својих” и додаје да се колонизовани човек стално налази у стању тензије, баш као и колонизатор који „када им се погледи изненада сретну, он огорчено устврди, увек на опрезу: Они желе да заузму наше место” (Fanon 2017, 13).

Стање тензије, односно, узнемирености у колонијалном контексту изучавао је Хоми Баба, индијски теоретичар културе и постколонијални мислилац у списима који чине студију *Смештање културе* (2004). Баба сматра да интеракција колонизатора и колонизованог неупитно производи неурозе с обе стране – док сазнање да ће нужно остати Други/другачији производи узнемиреност код колонизованог, та узнемиреност код колонизатора настаје услед сложене динамике колонијалних односа који код њега буде како идентитетска, тако и морална питања. У оквирима тих измештених, често контрадикторних односа на релацији колонизатор – колонизовани, настаје тзв. хибридни трећи простор који дестабилизује, чак и деконструира чврсте колонијалне конструкте и доприноси нестабилности обе опозиције.

Премда се у Немачкој негује мит о лојалном афричком војнику, а узевши у обзир сложену динамику колонијалне свакодневице која делује неповољ-

но по обе стране, неопходно је разјаснити механизме који су допринели добровољном прикључивању локалног становништва у редове колонизаторске војске која је срчано бранила интересе колонизатора, делујући против својих сународника. Студија Мишел Мојд под називом *Насилни посредници: Афрички војници, освајање и свакодневни колонијализам у Немачкој Источној Африци* (*Violent Intermediaries: African Soldiers, Conquest, and Everyday Colonialism in German East Africa*, 2014), једно од ретких и веома значајних дела за истраживање феномена аскарија, проговара о начинима на које су немачке трупе примале, обликовале, тренирале и третирали аскарије. Ауторка одабране студије изучава претколонијалне динамике и сложене односе у Источној Африци изучавајући географско порекло мушкарца махом из јужног Судана који су приступили редовима аскарија, војну обуку, социјализацију, важност емоционалног повезивања са немачком војском кроз одржавање војних парада и ношење истих униформи што је за исход имало велики проценат припадника аскарија који су заиста били одани немачкој војсци.

У редовима немачких аскарија постојала је, као и у редовима немачких војника, хијерархија по питању титула – омбаша (нем. *Ombascha*), шауш (нем. *Schausch*), бетшауш (нем. *Bettschausch*) и сол (нем. *Sol*), као и титула ефенди (нем. *Effendi*) која је означавала припадника аскарија у официрским редовима, што Немачку Источну Африку чини једином немачком колонијом у којој су припадници немачке војске из редова локалног становништва могли да напредују до официрског ранга. У случају малобројних сведочанстава о искуствима аскарија, као један од разлога приступању немачким колонијалним трупама истиче се свота новца који су они добијали, углед и (страхо)поштовање које су уживали код домородног становништва, могућност да до краја живота буду новчано збринути¹³, као и прилика да са собом у поход воде своје породице (Michels 2009, Moyd 2011). Како Мојд наводи, аскарији су уживали одређени степен моћи и аутономије. Као војници, али и сила која је помагала у свакодневном полицијском надзору, администрацији колоније и убирању пореза (Moyd 2014, 17), аскари су имали привилегован приступ ратном плену. Ипак, ови колонијални агенти се не смеју посматрати као чврсти стубови колонијалног покрета, већ као пословна страна која је своју лојалност заснивала на пословном уговору који им је омогућавао богатство и статус. Гушење локалних устанака и спровођење немачког колонијалног пројекта био је пословни задатак који су осмислили и којим су управљали немачки официри што немачким аскаријама није остављало могућност аутономног делања.

¹³ Немачка је потписала споразум којим је аскаријама исплаћивала пензију све до 1973. године.

У интервјуу за *The London Magazine* Гурна је изјавио да су се колонизовани борили из сложених разлога. „Неки су били импресионирани царском моћи са којом су били повезани и престижом, али су то били људи који су се добровољно пријавили да се придруже колонијалним полицијским снагама и колонијалним војскама. То им је омогућило егзистенцију, статус у сопственој заједници и извесну стабилност у њиховим животима”, наводи он (Jeraj 2021). Наведени разлози приступању у редове колонизаторских трупа спадају у домен познатих чињеница, док, како Мојд (2019, 88 – 107) наводи, било је „изазовно пронаћи изворе настале из перспективе афричких војника из којих би се сазнало о приступању редовима колонизаторске војске. Они су оскудни и расути, а ситуацију је погоршала транзиција из немачке у британску власт, као и прото-владавина у Тангањики од почетка 1916. године, усред кампање”.

Праксе које су обухватале вишесатне маршеве, строгу дисциплину, свакодневне вежбе на отвореном, али и снажно батињање као поруку онима који се не придржавају прописаног реда и мира, а које су наведене у студији Мишел Мојд, имале су за циљ да од војске сачињене од припадника домородачког народа начине армију налик немачким војницима, с том разликом што су, упркос одређеној дози поштовања које су уживали код немачких војсковођа, припадници редова аскарија увек представљали оне Друге према којима је било забрањено гајити пријатељске односе. Њихов главни задатак састојао се у томе да верно служе немачког цара тако што ће беспоговорно следити захтеве својих надређених и чинити све у циљу очувања немачке колонијалне власти на тлу Немачке источне Африке, а заузврат уживати у благодетима које су wachenzi-јима (нецивилизованом народу) биле недоступне.

Фотографија приказује тамнопутог припадника заштитних трупа у Немачкој Источној Африци који у једној руци држи заставу Немачког царства, а у другој ватрено оружје¹⁴

¹⁴ Фотографија је доступна на https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Bundesarchiv_Bild_105-DOA6369,_Deutsch-Ostafrika,_Askari.jpg.

Ослањајући се студију Мишел Мојд и на психолошко портретирање колонизованих у студијама Франца Фанона и Хомија Бабе, а узевши у обзир историјска збивања попут побуна аскарарија у Немачкој источној Африци током Маји-Маји устанка¹⁵ и током 1905. године, увиђа се да су многи аскарарији били суочени са личним дилемама и унутрашњим расколима који су, како је Франц Фанон говорио о процесу деколонизације и увидео, усмерили потиснуто насиље ка колонизатору. Иако је из наведеног прегледа јасно да су аскарарији били мотивисани материјалним добрима, закључује се да службовање колонизатору и делимично уживање његових привилегија није допринело трајном стабиловању њиховог односа.

Портрет аскарарија у роману *Живот после живота* А. Гурне

У говору одржаном поводом доделе Нобелове награде за књижевност 2021. године Абдулазак Гурна је навео да је неопходно говорити о прошлости и „начинити напор да се сачува то сећање, да се пише о томе шта је тамо било, да се спасу тренуци и приче које су људи преживели и кроз које они сами себе разумеју” (Gurnah 2021). Пишући о етничком, језичком и културолошком богатству, као и о страдању народа Танзаније у прошлости, Гурна жели да укаже на то да се не сме заборавити колонијална прошлост која и данас у великој мери обликује живот у овом делу Африке. Такође, циљ његовог писања представља превазилажење бинарних опозиција починитељ: жртва на којима је почивао колонијални свет, а са намером да се укаже на то да су „наша корупција и лоша влада у одређеној мери такође део колонијалног наслеђа” (Gurnah 2021) које је активно допринело спровођењу немачке и касније британске колонијалне владавине у овом делу света.

Роман *Живот после живота* отпочиње причом о Калифи који је био запослен код локалног трговца у време Абуширијевог устанка. Радња романа смештена је у градић на обали Индијског океана кога настајују бројне етничке групе чинећи шаренолику палету култура, језика и религија. Без обзира на етничку или верску припадност, сви становници овог места страховали су од доласка немачких колонизатора о којима су кружиле страшне приче, нарочито након гушења Абуширијевог устанка и устанка племена Хехе. Према причама,

Немци су до тада зауздали сваку побуну [...] Побринули су се за Абуширија и протесте и отпор караванских трговаца на обали. [...] Како су се кре-

¹⁵ За више в.: Iliffe J. 1967. The Organization of the Maji Maji Rebellion. *The Journal of African History*. 8(3):495–512. doi:10.1017/S0021853700007982.

тали према унутрашњости земље тако су наилазили на многе друге народе који нису хтели да постану немачки поданици: Нјамвезије, Чаге, Меруе и најпроблематичније од свих, Хехе на југу. [...] *Schutztruppe аскари* су, уз помоћ локалних регрута из пораженог народа, до тада већ биле веома искусна снага разорне моћи. Били су поносни што их бије глас да су окрутни, а њихови официри и управитељи *Deutsch-Ostafrike* желели су да буду баш такви. (Gurna 2022, 13)

Гласине које су допирале до Калифиног градића временом су сведочи-ле о све већим зверствима припадника немачких трупа, а посебно оних из редова домаћег становништва. Прочуло се да је током гушења устанка племена Хехе одесечена глава вођи Мкавеу и да је послата у Немачку као трофеј¹⁶. Пар година касније чуло се за Маји Маји устанак, који је трајао три године и током кога је одговор колонијалне управе на отпор постајао немилосрднији и суровији (Gurna 2022, 21), да би немачка команда као најтежу меру увела изгладњивање људи. Ту није био крај суровости немачких заштитних трупа за које је Калифа чуо да „су се према свима опходиле као према борцима. Спаљивали су села, газили поља и отимали залихе хране. Тела Африканаца остављана су да висе на вешалима поред пута док је поред њих све било сажежено и сагрто” (Gurna 2022, 21). Упркос изузетно насилним мерама којима су се служили, Немци су остали затечени отпором народа да постане поданик царства јер „царство је морало да натера Африканце да осете стиснуту песницу немачке власти како би научили да ропски јарам носе не бунећи се” (Gurna 2022, 21). Остао је запис Карла Петерса, немачког истраживача и управника колоније Немачка источна Африка, у његовом делу *Нов поглед на тамну Африку*¹⁷ о походу на племе Вагого и наредби изреченој том приликом према којој је потребно да се „опљачкају сва села, запале куће и смрви све што неће да се запали” (Lindquist 1996, 50). О суровој владавини немачких колонизатора и мерама које су радо подузимали како би сломили отпор домородачког становништва сведочи изјава Лотара фон Троте, немачког генерала послатог у Немачку југозападну Африку како би сузбио устанке племена Хереро, Нама, Дамара и

¹⁶ На овом месту у роману А. Гурна уноси референцу о моделима понашања немачких колонизатора, али се не упушта у његове појединости. Историјски извори сведоче о томе да су немачки генерали, трговци и научници током боравка на тлу немачких колонија прикупљали кости палих бораца и слали их у Немачку како ради антропометријских истраживања чији је циљ било научно поткрепљење идеје да је белац супериорнији од црнца, тако и ради трговине деловима тела који су сматрани за трофеје.

¹⁷ Пун назив дела је Peters, Carl: *New Light on Dark Africa: Being the Narrative of the German Emin Pasha Expedition, Its Journeyings and Adventures Among the Native Tribes of Eastern Equatorial Africa, the Gallas, Massais, Wasukuma, Etc.; On the Lake, Baringo and the Victoria Nyanza*, 1891, Montana: Kessinger Publishing.

Сан, према којој он тврди да „је вежба насиља, повезаног са тероризмом, па чак и злочинаштвом, била и јесте моја политика. Ја уништавам афричка племена са рекама крви и рекама новца. Само оваквим чишћењем може настати нешто ново, нешто што ће остати” (Kühne 1979, 211). Наведене изјаве двојице управника великих немачких колонија у којима су починили страшне злочине над домородачким становништвом указују на природу колонијалне политике коју је водило Немачко царство.

Упркос страхотама и пустоши коју су немачке колонијалне трупе остављале за собом, немачка империја је уложила знатан напор да се на тлу њених колонија изграде путеви, направе вртови и авеније, изграде цркве и „установе са колонадама и зупчаста утврђења”, али и да се отворе клинике и покрену кампање против маларије и колере (Gurna 2022, 22). Отворене су и нове школе малих капацитета у којима би се Африканци образовали за државне службенике и учитеље, али Абдулразак Гурна не додељује овим аспектима спровођења колонијалне власти велики број страна у роману, већ се фокусира на лик аскарарија. Он приповеда о животима Илијаса и Хамзе, два аскарарија који су услед различитих околности приступили редовима немачких колонијалних трупа, који су заступали супротна мишљења о немачкој колонијалној војсци и који су на себи особит начин носили терет последица саучествовања у немачким колонијалним трупама.

Из романа се сазнаје да је Илијас, поносни припадник немачких војних трупа, као дете побегао од куће и сиромаштва, те да су га на железничкој станици „киднаповали аскарари из *Schutztruppe* и послали у немачку, мисионарску школу” (Gurna 2022, 28). На једној од наредних станица рекао је униформисаним лицима да су га аскарари украли, што је за последицу имало то да је био одведен на фарму кафе у власништву Немца који му је 10 година касније дао препоруке за управника великог немачког газдинства за узгој сисала у другом граду (Gurna 2022, 27). На основу разговора између Илијаса и његове сестре Афије дознаје се да је власник фарме кафе био веома љут због догађаја с аскарарима који су га отели, те да је изјавио да се они, Немци, не смеју понашати као аскарари, као дивљаци (Gurna 2022, 47). Та тврдња, која се у роману понавља на више места, указује на отклон који немачки досељеници праве од тамнопутих припадника немачких заштитних трупа и да се аскарарима, без обзира на то што се они боре на страни Немаца, приписују негативне особености које колонизатор, као по правилу, додељује колонизованом. У европском колонијалном дискурсу се колонизовани често називао дивљаком, примитивним човеком, коме је био потребан бели господар да га цивилизује (уп. Said 2008). Како Ракић (2024, 41) наводи, таква идеја о тамнопутом Другом представљала је менталну базу за то да припадници колонизаторског народа усвоје и доследно примене идеју о колонизацији.

Како је Илијас имао прилике да се упозна са немачким језиком, немачком културом и светом који су немачки досељеници на тлу Немачке источне Африке обликовали по узору на онај код куће, Илијас постаје представник оних који су, заведени сјајем европског света, постали заговорници идеје поковања свог народа. Сазнавши за надолазећи сукоб између Британаца и Немаца, Илијас жустро брани немачке трупе изјављујући да су Немци „даровит и паметан народ. Знају како да се организују, како да се боре” (Gurna 2022, 50) и додаје да он од Немаца није доживео ништа осим доброте (Gurna 2022, 50). Суочен са причама о зверствима која су починиле немачке трупе предвођене аскарима Илијас одговара да су „Немци морали грубо да узвраћају зато што се само на тај начин дивљи народи могу натерати да схвате ред и послушност. Немци су частан и цивилизован народ и урадили су много тога доброг откако су овде” (Gurna 2022, 51). Из наведених цитата се читава да је А. Гурна конструисао Илијасов лик са циљем да укаже на то да су многи Африканци својевољно приступили редовима немачких заштитних трупа и да су били активна подршка идеји колонизације која је укључивала угњетавање сопственог народа. Кроз Илијасов лик Гурна уобличава онога кога Франц Фанон у студији *Црна кожа, беле маске* означава као неуротичара који тек у сусрету са белцем уочава своју црноћу (Fanon 2015, 103). Фанон објашњава овај феномен тиме да се белац поставља супериорно у односу на црнца што омогућава да црни човек још више постане свестан своје црноће и да из тог сазнања црпи негативан однос према свом црнаштву, а као производ тог процеса јавља се тежња да буде налик колонизатору. Бити (2000, 391) овакво понашање назива врстом неурозе која је дефинисана као потреба потлаченог за поништавањем урођених атрибута због присуства „несвесне тежње за идентификовањем са белим тлачитељима”. У студији *Презрени на свету* Фанон наводи да колонизаторов свет не представља пакао од којег би колонизовани желели да побегну, већ рај надихват руке што га чувају бесни пси (Fanon 2017, 23). Фанонови „бесни пси”¹⁸ су Илијасу омогућили живот који не би могао да води да је остао у својој примарној породици – добио је могућност да се образује, да овлада новим језиком, уживао је статус у друштву и финансијску независност. Обликовањем од раног детињства Илијас постаје пример онога ко је, језиком Хомија Бабе

¹⁸ На овом месту Фанон користи израз „бесни пси“ како би описао колонијалне власти и њихову улогу у потискивању и угњетавању колонизованих народа. Ови «пси» представљају опресивну силу која напада и угњетава колонизоване народе. “Бесни пси” су метафора за ирационално варварство које су исказале колонијалне силе, што је довело до дубоке колонизованих, али је уједно и позив колонизованима да се преобрате у бесне псе.

(2004, 122), постао „скоро сличан, али не исти”¹⁹ што је осећај који је у њему подгревао горе наведену неурозу која је за последицу имала поносно и одано служење немачкој колонијалној војсци.

Након доношења одлуке да у потпуности приступи редовима колонијаторске војске, у роману се лик Илијаса више не појављује све до последњих страница. Из њих се сазнаје да је он по окончању Првог светског рата наставио живот у Немачкој, да је поднео захтев за одликовање за борце у рату у Источној Африци, али да услед административних проблема није успео да добије немачку пензију, као ни одликовање јер се оно додељивало само Немцима. Дознаје се и то да је Илијас марширао с организацијом нацистичке партије која се залагала за поновну колонизацију Африке²⁰, да је био плесач, певач и забављач, ожењен Немцем и да је по доношењу расних закона 1935. године ухапшен и одведен у логор Заксенхаузен у коме је 1942. године страдао²¹.

Док је лик Илијаса конструисан као прототип оних који су се редовима аскарија прикључили вођени вером да је колонизација покрет добра и напретка, утолико се кроз лик Хамзе проговара о позамашном броју оних који су морали да буду део немачких колонијалних трупа, као и о њиховој унутрашњој структури и међуљудским односима унутар ње. Хамза је био дечак када га је отац продао једном трговцу ради измирења дугова, а одатле се обрео у рату као јединој могућности за бег из трговачевог ropства. Како се из романа сазнаје, Хамза је током марша до *боме* приметио да

¹⁹ Чолић појашњава Бабин концепт на следећи начин: „Колонизовани субјекти се подвргавају процесима дуплирања или мимикрије доминантних система вредности, док истовремено носе неизбрисив траг своје традиције или порекла, због чега остају – могли бисмо рећи – рђаво скројени, односно никада сасвим прилагођени и асимиловани. Тако светови колонијатора и колонизованог генеришу „трећи простор”, где се конституише нефиксиран идентитет/субјект, који увек бива „скоро исти, али не сасвим” (Чолић 2013, 257).

²⁰ Реч је о организацији Reichskolonialbund (RKB) (срп. Савез колонија Рајха), основаној је између Првог и Другог светског рата са циљем повратка немачких колонија које су изгубљене Версајским уговором. RKB је промовисао идеје о колонизацији као средству за ширење немачког утицаја и културе.

²¹ Најпознатији припадник аскарија из Немачке источне Африке који је по губитку права на колоније дошао на тло Немачке и активно учествовао у трибинама на којима је заговарано враћање колонија под окриље немачке власти, био је Мохамед Бајме Хусеин (Mohamed Bayume Hussein) који је живот изгубио у концентрационом логору Заксенхаузен. На основу сличности детаља из живота Мохамеда Бајмеа Хусеина и лика Илијаса у роману *Живот после живота*, сматра се да је Абдулразак Гурна имао на уму Бајме Хусеинову биографију када је писао о Илијасовом животу у Немачкој.

су „регрути на тај марш кренули са различитим ступњевима сагласности: неки су били добровољци, неке су као добровољце пријавили старији који су и сами прошли кроз принуду те врсте, неке су потеряле или принудиле околности, неки су покупљени на путу” (Gurna 2022, 59). Током пута им је пратња упућивала увреде, како на немачком, тако и на арапском и на свахилију; они који се нису придржавали реда добијали би опомене батинама, а наредног дана је отпочела сурова обука. Требало је одредити ко ће ићи у ред носача, најнижи ступањ у реду аскари војника који су „ходали унаоколо у ритаму и понекад босоноги, сви су их исмевали” (Gurna 2022, 65), а ко ће служити у трупама. Након лекарског прегледа који је подразумевао комплетан преглед тела и гениталија, давање горких пилула и средства из ампула са прозирном течношћу (Gurna 2022, 67), Хамза је примљен у ред војника. Дали су им униформу, опасач, чизме и фес, детаљно објашњавајући како сваки део опреме треба да се носи и одржава. Дан је почињао дозом кинина, а онда би уследиле вишечасовне вежбе марширања. Наводи се и то да је за *Schutztruppe* било важно да добро изгледају и да имају прецизан марш, а о томе је писала и Мишел Мојд у студији *Насилни посредници: Афрички војници, освајање и свакодневни колонијализам у Немачкој Источној Африци*. Из наведене студије сазнаје се да је војни тренинг био најзначајнија карика у процесу социјализације јер је везивала аскарије за немачке колонијалне трупе. Војни тренинг је имао за циљ јачање тзв. војничке културе која је укључивала „стално јачање дисциплине, борбену готовост, изградњу професионалног етоса, извођење ритуала (вежби, церемонија, обичаја) и повећање војничког морала” (Moуд 2014, 90) због тога што је коначни циљ тих ритуала било јачање самопоуздања код аскарија како би у борби против непријатеља били успешнији. У одабраном роману се наводи да се „аскари нису повлачили осим ако им се тако нареди, нису паничили када су нападнути и, изнад свега, били су непоколебљиви” (Gurna 2022, 69).

Како Мојд (2014, 90) наводи, тренинзи су били исцрпљујући и трајали су и до неколико месеци, а осим јачања војних способности, са њима се радило и на јачању свести о значају хигијене. О овом захтеву се пише и у роману *Живот после живота* одакле се сазнаје да у свакодневне задатке аскарија спада провера униформе, чизама, опасача и свега осталог јер уколико униформа није довољно чиста, односно, уколико се покаже да аскари не поштује прописани ред, он мора бити кажњен бичем и увредама (Gurna 2022, 69). Сазнаје се и то да је „свака грешка кажњавана насиљем или тешким радом, сходно тежини преступа. Кажњавани су непрестано и јавно, а на сваких неколико дана су целу трупу, како регруте тако и аскарије ветеране, уводили у бому да гледа двадесет пет удараца, јавно бативање

због овог или оног престапа” (Gurna 2022, 69). Из наведеног се увиђа да је насиље било саставни елемент сваког сегмента спровођења колонијалне власти и да га нису били поштеђени чак ни они који су се приклонили колонизаторовој страни. Мишел Мојд уноси у горе наведену студију записе из дневника бројних управника и официра које је талас колонијалног покрета донео на афричко тло, а у којима се проговара о пракси батињања аскарија у сврху послушности и веће отпорности (Moyn 2014, 91). Познато је да је у те сврхе коришћен кибобо, бич од репа нилског коња, за кога се сматра да је „нарочито нов, тримован као виљушка и са крајевима попут сечива ножа ужасно оружје. Неколико удараца доносе крв.” (наведено у Lindquist 1996, 21), што потврђује мисао да је колонизатор колонизованог држао за животињу која је морала да буде дисциплинована на начин који одговара њеној природи. Оно што се издваја као посебно и важно за даље проучавање психопатологије односа колонизатора и колонизованог јесте чињеница да је у бројним случајевима онај ко батина колонизатора заправо црнац. У случају аскари трупа, припадник аскарија је био онај који је извршавао дужност батињања и таквог подучавања свог саборца, што је феномен који се у роману само помиње, док му Франц Фанон посвећује две студије под називом *Презрени на свету* и *Црна кожа, беле маске*. Редовно батињање, уз вежбање свакодневне дисциплине, била је уједно и игра коју је колонизатор уредно спроводио јер, како се из романа сазнаје, постојао је страх од побуне аскарија. Наводи се да они „нису били поштеђени уобичајених опасности при марширању”, да је често владало „напетост ишчекивање немира”, да су их Британци охрабривали да дезертирају и да су многи били незадовољни својим положајем (Gurna 2022, 129).

Из Хамзиног приповедања се сазнаје и то да су аскари све до периода разрешења њихове радне дужности унутар немачких колонијалних трупа задржали навике уведене још из периода пуковника Фон Визмана. Они су са собом водили своје партнерке јер је њихов задатак била потрага за храном и информацијама, трговина и удовољавање својим мужевима (Gurna 2022, 100). Хамза је временом научио да у оквирима света аскарија влада мишљење да су они као групација изнад реда локалног становништва, што је неретко доводило до тога да су сви локалци који су се бунили против аскари трупа

„морали бити покорени и ишибани и дисциплиновани и застрашени. Што су се више бунили, то им је казна била гора. Тако су радиле *Schutztruppe*. На најмањи знак отпора, *scwein* би били згажени, њихова стока поклана, а села спаљена. Таква су им била наређења и они су их извршавали са учинковитим одушевљењем које је утеривало страх у кости њиховим непријатељима и доносило им поштовање у очима других аскарија и заједнице. Били су крволочни и немилосрдни.” (Gurna 2022, 100)

Из наведеног се уочава да су припадници аскарија поносно говорили о својој бруталности истичући је као посебну вештину, а о томе су неретко причали и колонизатори. Официр који је Хамзу узео у заштиту наглашавао је увек супериорност свог положаја одајући Хамзи да је његов задатак на афричком тлу тај да они, Немци, освоје оно што им припада јер су јачи. Сматрао је да колонизатор има посла са заосталим и дивљим народима које треба страшити и угњетавати док не постану послушни, а да су заштитне трупе „наш инструмент. Желимо да будете бездушни, разметљиви и дебелокошци који ће извршити наш налог без оклевања и онда ћемо вам добро платити и дати вам поштовање које заслужујете” (Gurna 2022, 98). А до тренутка док не буду добили поштовање заслужено мучењем сопственог народа, открива се да у редовима аскарија владају унутрашњи расколи. Како се наводи (Gurna 2022, 104), носачи су умирали у огромном броју од маларије и дизентерије и исцрпљености, многи су дезертирали услед страха или незадовољства све лошијим условима јер плате нису добијали месецима, чак и годинама након пада Дар ес Салама. Болесни и рањени нису добијали праву негу, а често су осећали глад услед опустошења села кроз која су пролазили. Ипак, многи попут Хамзе су остали јер је било сигурније остати у трупама, него дезертирати на непријатељском терену, а све већа малобројност довела је до промене задатака у војничким редовима. Како је носача било све мање, бројни аскарији су морали да се повинују захтевима да они преузму тај посао, иако, како се у роману примећује, „као што су Европљани били непоколебљиви када је реч о светости њиховог престижа, такви су били и аскари” (Gurna 2022, 128). Све недаће заједно узроковале су све веће незадовољство код појединих припадника аскарија чије се служење немачком цару завршило губитком права на колоније по окончању Првог светског рата.

Како се из романа дознаје, што поткрепљују и историјски извори, животи припадника некадашњих аскари трупа су се наставили на различите начине. Док су они попут Илијаса спас потражили у Немачкој, велики је број оних попут Хамзе који су своје животе наставили у окружењу из ког су потекли, с том разликом што су некадашњи аскарији на тлу Немачке истицали своју лојалност некадашњој колонијалној сили, док су ови други живели веома тескобно срамећи се своје војничке прошлости која је у новом окружењу, предвођеном британском палицом, могла да им донесе само зло. На Хамзину срећу, а Илијасову несрећу, велики број имена некадашњих припадника аскари трупа није забележен у немачкој администрацији што је умногоме олакшало даљи живот онима који су остали на афричком тлу.

Закључак

Пред овај рад постављен је захтев да се на основу анализе романа *Живот после живота* Абдулразака Гурне, уз осврт на одабране историјске изворе, истражи лик немачког колонијалног војника – аскарија, као и његова улога у одржању колонијалне моћи немачког царства. Показало се да су разлози приступању немачким колонијалним трупама разнолики – од добровољног приступања услед опијености фантазијама о колонизатору до принудног које у себе укључује различите механизме попут отмице и принуде. Без обзира на начин прикључења трупама, заједничко свим члановима је била оданост Немачком цару и спремност на извршење задатих заповести које су неретко резултирале спровођењем изузетно насилних мера према локалном становништву.

Две крајности – добровољног аскарија (Илијас) и оног који је био принуђен да то постане (Хамза) – осликао је Гурна у одабраном роману осветљавајући недовољно познату колонијалну прошлост источноафричке обале и дајући велики допринос (пре)обликовању културе сећања на овај период немачке колонијалне историје. Премда је прича о животу аскара Илијаса смештена на невелик број страница на почетку и при самом крају романа, она је важна јер се кроз њу отварају питања попут суочавања (пост) колонијалне Немачке са колонијалним наслеђем, питање оживљавања идеје о поновној колонизацији Африке у време успона нацизма у Немачкој, статус Африканаца у Немачкој у периоду између два рата и након Другог светског рата, док се истовремено откривају потешкоће око ратних репарација за афричке војнике који су се борили на страни Немачке, те се наглашавају отежане околности истраживања немачке колонијалне прошлости коју узрокује, пре свега, недостатак писаних извора. Кроз причу о Хамзи откривени су унутрашња структура аскари трупа, обрасци понашања, војничка култура, поимање колонијалних сукоба и ратничких метода, као и унутрашњи раздори, проблеми и трауме које су постојале и које су бројне припаднике аскари трупа пратиле по окончању службовања. Закључује се да књижевно обликовање немачке колонијалне прошлости у некадашњој колонији Немачка источна Африка у роману *Живот после живота* представља велики допринос култури сећања на колонијалну прошлост јер осветљава један сегмент немачке историје који је веома ретко (био) тематизован, о коме се нерадо говори и који представља позив истраживачима из разних дисциплина да га својим будућим истраживањима расветле.

Извор:

Gurna, Abdulrazak. 2022. *Život posle života*. Beograd: Čarobna knjiga.

Референце

- Baba, Homi. 2004. *Smeštanje kulture*. Beograd: Beogradski krug.
- Biti, Vladimir. 2000. *Pojmovnik suvremene književne i kulturne teorije*. Zagreb: Matica srpska.
- Čolić, Zorica. 2013. „Kulturalni nomadizam kao odbrana heterogenosti“. *Kultura*, 138: 256 – 266. <https://doi.org/10.5937/kultura1338256C>
- Gurnah, Abdulrazak. 2021. “Nobel Lecture by Abdulrazak Gurnah, Svenska Akademien”. <https://www.nobelprize.org/uploads/2021/11/gurnah-lecture-english.pdf>.
- Kämmerlings, Richard. 2021. Warum uns der Nobelpreisträger vor dem Klischee postkolonialer Literatur bewahrt. *Die Welt*. <https://www.welt.de/kultur/literarischewelt/article235428848/Abdulrazak-Gurnah-Warum-uns-der-Nobelpreisträger-vor-dem-Klischee-postkolonialer-Literatur-bewahrt.html>
- Kühne, Horst. 1979. “Die Ausrottungsfeldzüge der „Kaiserlichen Schutztruppen in Afrika” und die sozialdemokratische Reichstagsfraktion”. *Militärgeschichte*, Band 18, S. 208 – 216, Potsdam: De Gruyter.
- Lindquist, Sven O. 1996. *Exterminate All the Brutes*. New York: The New Press.
- Mass, Heiko. 2018. Maas erinnert an die Askari-Kämpfer. *NTV*. <https://www.n-tv.de/politik/Maas-erinnert-an-die-Askari-Kaempfer-article20418399.html>.
- Michels, Stefanie. 2009. *Schwarze deutsche Kolonialsoldaten, Mehrdeutige Repräsentationsräume und früher Kosmopolitismus in Afrika*. Bielefeld: Transcript Verlag.
- Moyd, Michelle R. 2008. *Becoming Askari: African Soldiers and Everyday Colonialism in German East Africa, 1850–1918*. Cornell University.
- Moyd, Michelle R. 2011. *Making the Household, Making the State: Colonial Military Communities and Labor in German East Africa*. Cambridge University Press.
- Moyd, Michelle R. 2014. *Violent Intermediaries: African Soldiers, Conquest, and Everyday Colonialism in German East Africa*. Ohio: Ohio University Press.
- Moyd, Michelle R. 2019. Radical potentials, conservative realities: African veterans of the German colonial army in post-World War I Tanganyika. *First World War Studies* 10:1, 88 – 107.
- Rakić, Nataša. 2024. *Namibija: sećanje na kolonijalnu prošlost u savremenom nemačkom romanu*. Kragujevac: Filološko-umetnički fakultet.
- Roth, Fabienne, Mara Holzenthal, Lisa Zingel. 2016. “Interview with Abdulrazak Gurnah”. <https://www.afraso.org/sites/default/files/downloads/Interview%20with%20Abdulrazak%20Gurnah-1.pdf>.
- Said, Edward. 2008. *Orijentalizam*. Beograd, Biblioteka XX vek.
- Fanon, Franc. 2015. *Crna koža, bele maske*. Novi Sad: Mediterran Publishing.
- Fanon, Franc. 2017. *Prezreni na svetlu*. Beograd: FMK.
- Flood, Alison. 2021. “Abdulrazak Gurnah wins the 2021 Nobel prize in literature”. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/books/2021/oct/07/abdulrazak-gurnah-wins-the-2021-nobel-prize-in-literature>.
- Jeraj, Samir. 2021. “Abdulrazak Gurnah on Afterlives and Colonial Hypocrisy”. *The London Magazine*, <https://thelondonmagazine.org/essay-abdulrazak-gurnah-on-afterlives-and-colonial-hypocrisy/>
- Schnee, Heinrich. 1920. *Deutsches Koloniallexikon*. Leipzig: Quelle & Meyer.

Nataša Rakić

Center for Scientific Research
Faculty of Philologie and Arts, University of Kragujevac
natasa.rakic@filum.kg.ac.rs

„*Terrifyingly Expressionless Face of the Nubian Askari*”:
*The Character of the German Colonial Soldier
in the Novel Afterlives by Abdulrazak Gurnah*

Based on the analysis of Abdulrazak Gurnah’s novel *Afterlives*, in conjunction with selected historical sources, the character of the German colonial soldier–askari—and his role in maintaining the colonial power of the German Empire is examined in this paper. From portrayals of voluntary enlistment in the colonial troops, driven by fantasies of the colonizer, to forced recruitment involving mechanisms such as abduction and coercion, Gurnah emphasizes that loyalty to the German Emperor was a common trait among all askari troops, demonstrated by their willingness to carry out assigned orders. By weaving together parallel narratives of Ilyas and Hamza, two askaris, Gurnah’s novel highlights the often overlooked colonial past of the East African coast, making a significant contribution to the (re)shaping of cultural memory of this period in German colonial history. He raises questions about postcolonial Germany’s confrontation with its colonial legacy, the revival of the idea of re-colonizing Africa during the rise of Nazism in Germany, the status of Africans in Germany between the wars and after World War II, while simultaneously revealing the difficulties surrounding war reparations for African soldiers who fought for Germany. Gurnah also emphasizes the challenging circumstances of researching Germany’s colonial past, primarily caused by the lack of written sources. Through Hamza’s story, Gurnah uncovers the internal structure of the askari troops, patterns of behavior, military culture, perceptions of colonial conflicts, and warrior methods, highlighting the internal divisions, problems, and traumas that many askari soldiers faced after their service ended.

Keywords: Abdulrazak Gurnah, German East Africa, Askari, Colonialism, (Post)colonial Literature

« *Inexpressif et effrayant visage de l’askari nubéen* »:
*Personnage du soldat colonial allemand sur l’exemple du roman
Les vies d’après d’Abdulzarak Gurnah*

Après son entrée dans la course mondiale pour les colonies et à la recherche de sa « place sous le soleil » (all. *Platz an der Sonne*) l’Empire allemand a colonisé, entre autre, des parties du territoire de la Tanzanie actuelle, du Burun-

di et du Rwanda les unissant sous le nom d’Afrique orientale allemande (all. *Deutsch-Ostafrika*). Dans l’objectif de se défendre des attaques fréquentes des autres puissances coloniales qui prétendaient à cette région au sud du Sahara, ainsi que d’instaurer le règne colonial dans les régions mentionnées, les troupes coloniales allemandes ont intégré à leurs troupes des askaris, membres de la population locale, qui par la brutalité exprimée aussi bien envers la population indigène qu’envers les ennemis de l’Empire allemand ne différaient pas du colonisateur européen. En suivant le déroulement du fil de la vie d’Ilias et de celle de Hamza, les protagonistes du roman *Les Vies d’après* d’Abdulrazak Gurnah (2022), et en prenant appui sur les études de la théorie (post)coloniale, dans ce travail seront explorés l’image et le rôle de l’askari dans le maintien et la mise en œuvre des idées coloniales de l’Empire allemand.

Mots clés: Abdulzarak Gurnah, Afrique orientale allemande, askaris, colonialisme, littérature (post)coloniale

Primljeno / Received: 26.09.2024

Prihvaćeno / Accepted for publication: 03.01.2025